

Akaryakıt Dağıtım Sektöründeki Fiyat Gelişmelerine İlişkin Değerlendirmeler

Sektör Çalışmaları

Yıl: 2018/1. Çeyrek

Sayı: 2

Giriş

Ülkemizde akaryakıt dağıtım sektörünün öncü sivil toplum kuruluşu Petrol Sanayi Derneği (PETDER) ile PwC Türkiye, PETDER'in Misyonu* çerçevesinde her üç ayda bir yayınlanmak üzere araştırma ve inceleme çalışmaları yapacaktır.

Sektör, 100'ün üzerinde dağıtıcı, 100'ün üzerinde depolama tesisi ve 7/24 ülkemizin her yerinde hizmet veren 13.000'e yakın bayi sayısı ile Türkiye ekonomisine önemli katkıları bulunmaktadır. Bununla beraber son kullanıcı portföyünün genişliği ve sektör tarafından sağlanan kamu gelirleri dikkate alındığında sektörün çok geniş bir paydaş kitlesi de bulunmaktadır.

Bu kapsamda, yapılan ikinci çalışma olarak akaryakıt ürünleri fiyatlarının gelişmeleri değerlendirilmiş, akaryakıt fiyatlarının oluşumunun yanı sıra sektörün ülkemizde kendine özgü dinamikleri ve uluslararası ham petrol ve ürün fiyatlarındaki değişimlerin pompa fiyatlarıyla ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Raporda yer alan analiz ve incelemeler için halka açık olan veri setlerinin (EPDK, TÜİK vb.) yanında sektördeki oyuncular ve diğer sivil toplum kuruluşlarından elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Yapılan sayısal ve nitel analizlerde elde edilen büyüklükler belirli varsayımlar altında paylaşılmış olup okuyuculara genel bilgi vermesi amaçlanmıştır.

Bu dokümanın, başta sektördeki talep artışını ve müşterilerin farklılaşan ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli altyapı ve tesis yatırımlarını yapan sektör oyuncularını olmak üzere tüm paydaşlara faydalı olacağını umarız.

*PETDER'in Misyonu; petrol sektörünün her alanda gelişimi için sektörün proaktif şekilde savunuculuğunu yapmak ve sektör politikalarının oluşumu için sunulabilecek ve savunuculuk görevini güçlendirecek uygun, güvenilir ve tarafsız bilgi üretmek üzere araştırma ve geliştirme çalışmaları gerçekleştirmektedir.

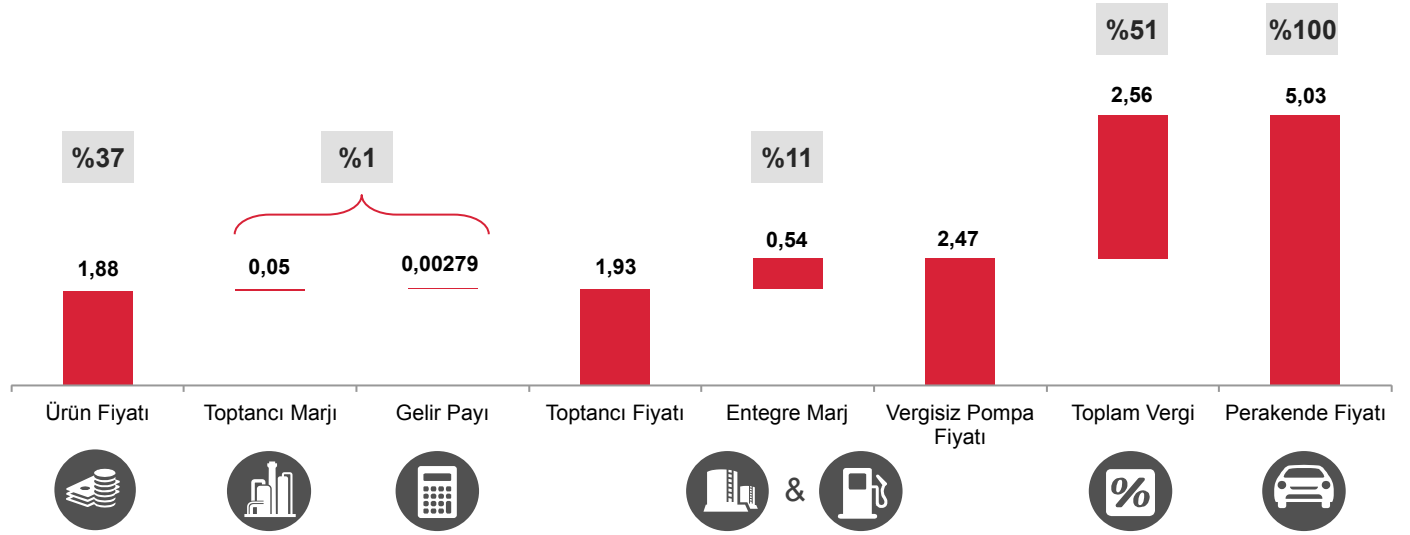

Akaryakıt Fiyatları Oluşumu

Türkiye’de akaryakıt fiyatlarını oluşturan üç temel bileşen; ürün fiyatı, vergiler (ÖTV+KDV) ve toptancı, dağıtıcı ve bayi marjlarını içeren piyasa marjıdır. Ürün fiyatındaki değişimler, \$/TL kurunu da dikkate alan bir formülasyon ile iç piyasaya yansıtılmaktadır. Yerel rafinerilerden alınan ve ithal edilen ürünler vergilendirilerek iç piyasaya sunulmaktadır.

EPDK 2017 Aralık Fiyatlandırma raporuna göre bir litre standart motorinin pompa fiyatınının ortalama %51’ini vergiler, %37’sini ürünün fiyatı, %11’ini bayi ve dağıtıcı entegre marjı, kalan %1’lik kısmını da toptancı marjı ve EPDK gelir payı oluşturmaktadır. Akaryakıt dağıtım sektöründe dağıtıcı şirket ve bayiler tüm operasyonel giderlerini, yatırım harcamalarını, finansman maliyetlerini ve ticari karlarını litre başına 0,54 TL olan entegre marj ile karşılamaktadır ve bu marj sektördeki oyuncuların sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir.

Standart Motorin Fiyat Oluşumu (TL/LT*)

Kaynak: EPDK Petrol ve LPG Piyasası Fiyatlandırma Raporu, Aralık 2017
*İstanbul Avrupa Yakası Standart Motorin Verileri

1. Ürün Fiyatı:

Platts European Market Scan da CIF MED (Genova/Lavera) \$/TON olarak yayımlanan fiyatların ABD\$ kuru ve yoğunluklar dikkate alınarak çevrilmesi ile hesaplanmaktadır.

2. Toptancı Marjı: Yerli rafineri ve toptancılar tarafından ürün fiyatına eklenen marjdır.

3. Gelir Payı: Ulusal ürün stoğunun tamamlayıcı kısmının tutulabilmesi için tüketici fiyatlarına ilave edilen EPDK payıdır.

4. Entegre Marj (Dağıtıcı ve Bayi Marjı Toplamı): Ürünlerin temininden son kullanıcıya ulaştırılmasına kadar maliyet ve karları içeren marjdır.

5. Toplam Vergi: Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve Katma Değer Vergisinin (KDV) toplamıdır.

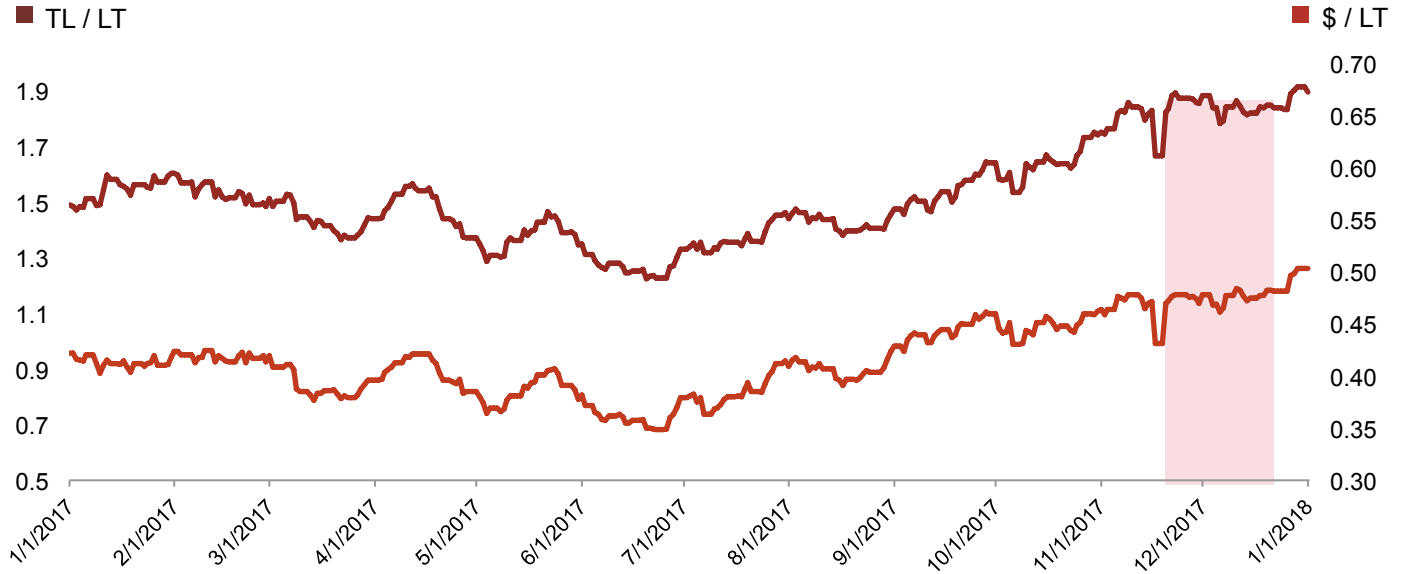
Akaryakıt Fiyatlarına İlişkin Değişken Maliyetler (1/2)

Küresel piyasalarda ham petrolün sınıflanması ve fiyatlarının karşılaştırmalı değerlendirilmesinde en yaygın kullanılan iki ana ticari endeks Brent ve NYMEX'tir. Kuzey Amerika'da kara ile çevrili bir alanda çıkarılan NYMEX'in nakliyesi daha zahmetli iken, çıkarımı Kuzey Denizi'nde yapılan Brent'in deniz yolu ile nakliyesi daha kolaydır. Bu sebeple Asya, Afrika ve Avrupa'da kullanımı yaygın olan Brent, bu bölgelerin petrol fiyatlamalarında da referans olarak kullanılmaktadır.

Uluslararası enerji talebi, petrol sağlayıcılarının üretim kapasiteleri, petrol sağlanan alanlardaki siyasal ve sosyal değişkenler, dağıtım ağının işleyişi ve global ekonomideki gelişmeler ham petrol fiyatının belirlenmesindeki ana etkenlerdir. Ülkemizde (ve özellikle Akdeniz çanağı ülkelerinde) dikkate alınan ürün fiyatı endeksi olan CIF MED fiyatları ve Brent fiyatları arasında güçlü bir korelasyon bulunmakla beraber, bu fiyatlar birebir ilişkili değildir.

Brent fiyatlarındaki değişiklikler CIF MED fiyatlarına bölgedeki stok ve talep durumuna bağlı olarak yansımakla beraber Türkiye'de Türk Lirası olarak yayımlanan liste fiyatlarına kurdaki değişikliklere de bağlı olarak yansımaktadır.

Standart Motorin Ürün Fiyatları

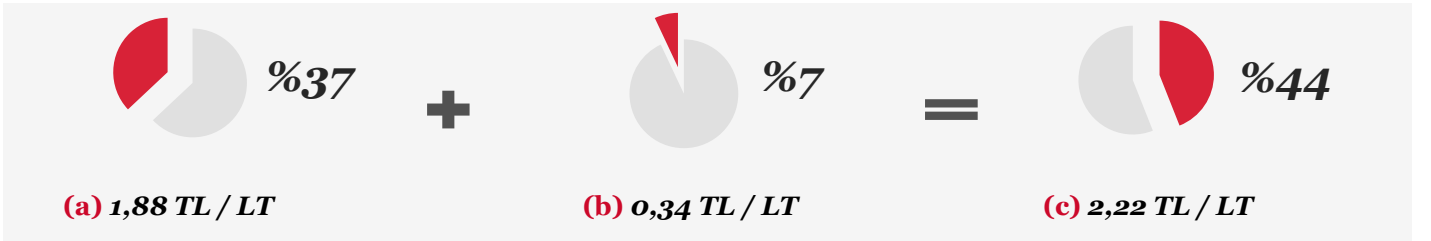
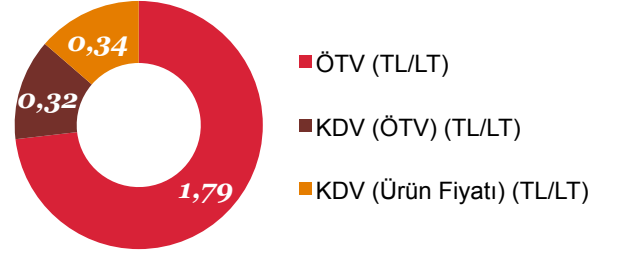

\$/TL kuru, 2017 yılının ilk on bir ayında ortalama 3,63 iken, Aralık ayı ortalaması 3,85'e yükselmiştir. CIF MED ürün fiyatı (\$) ve \$/TL kurundan etkilenen standart motorin ürün fiyatları, Aralık ayında kurun da etkisi ile grafikte renklendirilen alanda görülen artış ile **1,88 TL/LT**'ye yükselmiştir. Bu hali ile ürün fiyatı, ilgili aydaki pompa fiyatının **%37**'sini (a) oluşturmaktadır.

Akaryakıt Fiyatlarına İlişkin Değişken Maliyetler (2/2)

Standart Motorinden Alınan ÖTV ve KDV (TL/LT)

2017 Aralık ayı verileri ile standart motorin pompa fiyatının **2,56 TL/LT** ile %51'ini oluşturan vergiler 3 ana grupta incelenebilir. 1,79 TL'lik kısım Maliye Bakanlığı tarafından motorin için litre başına sabit olacak şekilde belirlenen ÖTV, 0,32 TL'lik kısım KDV hesaplamasında ÖTV üzerinden alınan pay ve 0,34 TL'lik (pompa fiyatının %7'si) (b) kısmı da KDV tutarının ürün fiyatından oluşan kısmıdır. (Toptancı marjı, gelir payı ve entegre marjın vergiler üzerindeki ortalama 0,10 TL'lik etkisi göz ardı edilmiştir.)

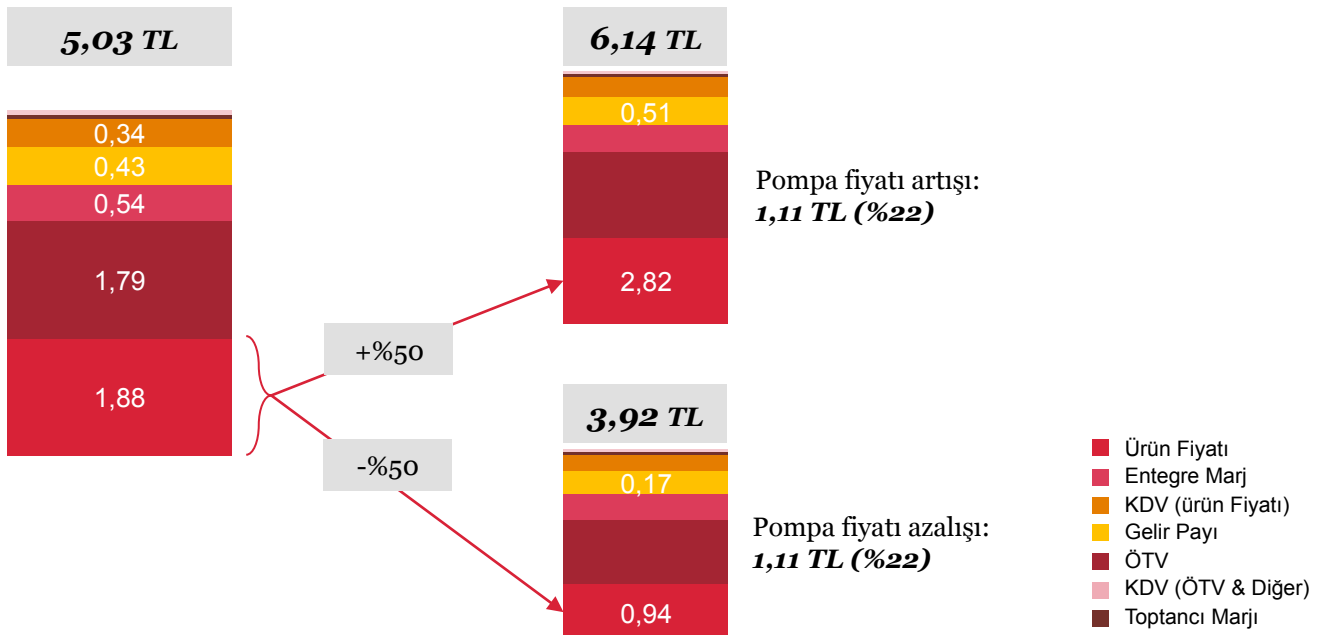

Kaynak: EPDK

Buna göre, standart motorin pompa fiyatının Aralık 2017 itibari ile sadece %44'lük (2,2 TL / LT) (c) kısmının ürün fiyatı ve buna bağlı değişen KDV'den oluştuğu anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda, Brent endeksi ve kurdaki değişimlere ilişkin olarak ürün fiyatında yaşanan her %50'lik artış veya azalış (diğer değişkenler sabit kabul edildiğinde), pompa fiyatına ancak %22 etki etmektedir. Aynı dönemde bu oran kurşunsuz benzin için %19'dur.

Ürün Fiyatı – Pompa Fiyatı Karşılaştırması (TL/LT)

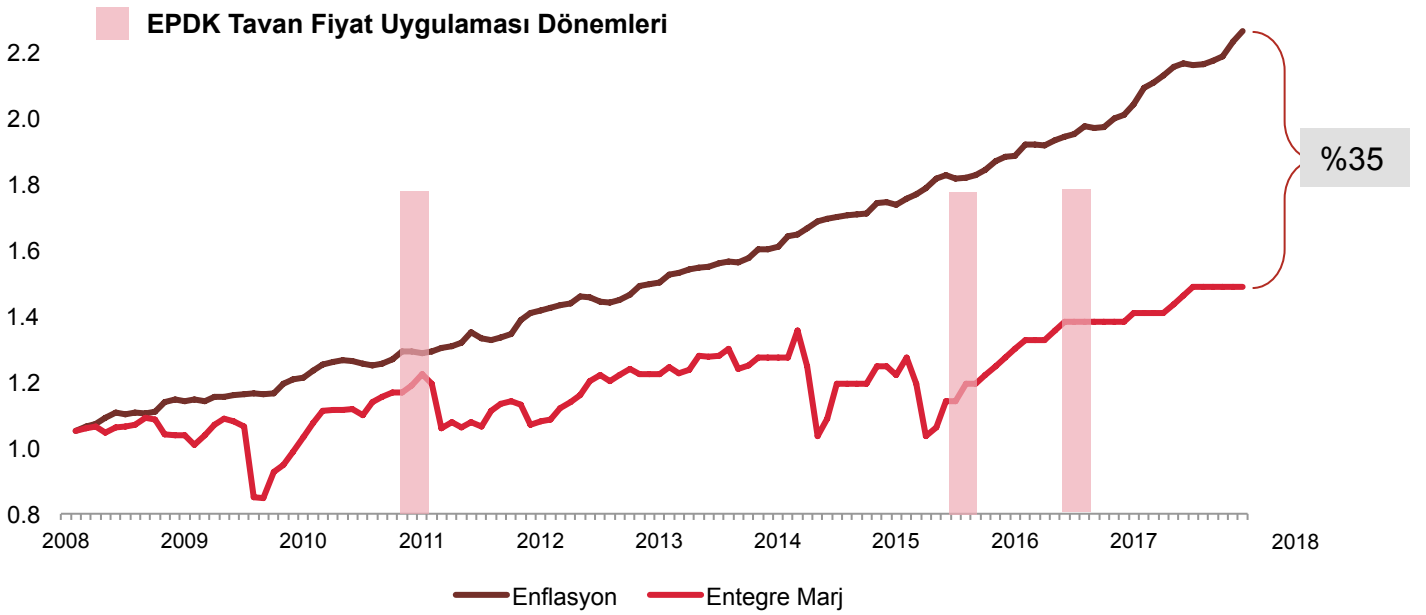
Türkiye’de Entegre Marjın Gelişimi

Dağıtıcı ve bayi marjlarının toplamını oluşturan entegre marj, Aralık 2017 Fiyatlandırma Raporu’ndaki veriler ile toplam vergili pompa fiyatının yaklaşık %11’ini oluşturmaktadır. Şekilde 2008 yılı Ocak ayına endekslenmiş olarak enflasyon ve entegre marjın gelişimi kıyaslanmaktadır. Buna göre, akaryakıt dağıtım sektörünün ticari varlığını oluşturan entegre marj son 10 yılda enflasyon karşısında yaklaşık %35 kayba uğramıştır. Bu kapsamda, uzun vadeli depolama, bayi ağı ve iş sağlığı, emniyet, ve çevre (SEÇ) yatırımları yapan dağıtım şirketlerinin karlılığı önemli ölçüde düşmüştür.

Son 10 yılda, 3 kez (şekilde 2009, 2014, 2015 yıllarında renklendirilmiş dönemler) uygulamaya koyulan tavan fiyat kararları ile entegre marjlar iki ay için sınırlandırılmakta ve bu süreçte pazarda geliştirilmeye çalışılan serbest ve rekabetçi ortam olumsuz etkilenmektedir.

EPDK tarafından dikkatle takip edilen entegre marj, referans ülkelerdeki (Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya) benzer marj seviyeleri ile periyodik olarak karşılaştırılarak bir anlamda bu ülkelerin ortalaması ile senkronize edilmeye çalışılmaktadır.

Enflasyon ve Entegre Marjın Kıyaslaması (2008 Ocak ayı baz alınarak endekslenmiş)

Kaynaklar: www.tuik.gov.tr, www.epdk.org.tr, PwC analizi
İstanbul Avrupa Yakası Standart Motorin Verileri

Türkiye Akaryakıt Dağıtım Sektörünün Kendine Özgü Dinamikleri

Ülkemizde uzun yıllardır kayıt dışı akaryakıt ile mücadele etmek adına alınan ilave tedbirler bulunmaktadır. Alınan tedbirler ve sektördeki oyuncuların yatırımlarıyla, Türkiye’de ürünlerin ikmalinden nihai kullanıcıya ulaşana kadarki tüm süreçte otomasyon sağlanmış olup, her aşamada ilgili kuruluşlara raporlama anlık olarak yapılabilmektedir. Bu durum diğer benzer ülkelerden farklı olarak dağıtıcı şirketlerin ek yatırımlar yapmasını gerektirmekte ve şirketlere ilave operasyonel gider kalemleri oluşturmaktadır.

Kayıtdışı akaryakıt tespiti için kullanılan ulusal marker,

İdareye anlık raporlama için depolarda kullanılan sayaçlar,

Ürün takibinde kullanılan bayi ve depo otomasyon sistemleri,

ÖTV'nin peşin ödenmesi,

Her bir pompa için bulunması gereken yazar kasa bakım ve operasyonu,

Dağıtıcılar tarafından fiziken tutulan ve fonlanan 20 günlük ulusal stok tutma zorunluluğu

Dijitalleşme sürecinde e-defter, e-fatura, e-kayıt için yapılan yatırımlar,

Tüm ürün fiyatını karşılayacak teminat mektubu tutma zorunluluğu,

Yıllık EPDK ödemeleri,

İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı istihdamı,

Mevzuat farklılıklarından dolayı Türkiye’de istasyon kurulum arazilerinin daha geniş olma zorunluluğu,

Vergi toplama yöntemlerinin yarattığı ilave finansman yükü, referans ülkelere göre ilave gider kalemleridir.

Sektörün Dinamiklerine İlişkin Gelişmeler

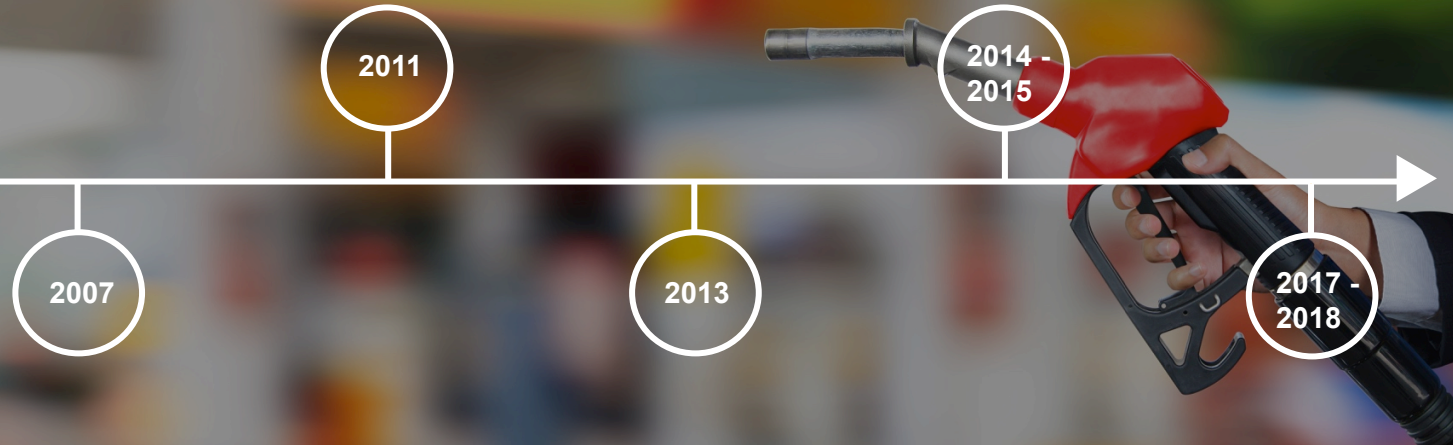
Kaçak ve kayıt dışı akaryakıt faaliyetlerinin kamu gelirleri ve Türkiye akaryakıt dağıtım sektöründeki amaçlanan rekabet seviyesi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Son 10 yılda yasa yapıcılar tarafından alınan tedbirler ve dağıtım şirketlerinin çabaları sonucunda kayıt dışı akaryakıt faaliyetleri önemli ölçüde azalmıştır.

Bayi Otomasyon Sistemleri

Dağıtım şirketlerine Haziran ayında akaryakıt istasyonlarında, Eylül ayında da sabit köy pompaları ve tarımsal amaçlı tankerlerde kullanılmak üzere merkeze bildirim yapan ve alım-satımların ve stok işlemlerinin günlük olarak izlenebileceği bir otomasyon sistemi uygulaması zorunluluğu getirilmiştir. Bu sistem ile, kayıt dışı bir ürün ikmali gerçekleşmesi durumunda EPDK'ya raporlama yapılır. Otomasyon sistemlerinin kurulum ve uygulama yükümlülüğü lisans sahibi dağıtıcı şirketlere verilmiştir.

Yasa Değişikliği

Kaçakçılıkla Mücadele Yasasında yapılan değişiklik ile, kaçak akaryakıtın tespiti durumunda uygulanacak cezanın ağırlaştırılmasıyla ulusal markerın daha etkin kullanılmasını ve yarattığı olumlu etkinin daha doğru ölçümü mümkün olmuştur. Bunun yanında, vergi usul kanununda kayıt saklama gereksinimlerine ilişkin yapılan düzenleme ile vergi denetimini daha etkin hale getirmek için dağıtıcı şirketlere ilave raporlama zorunlulukları getirmiştir. Bu kapsamda, en büyük 10 dağıtıcı şirkete pilot uygulama kapsamında aylık raporlama yükümlülüğü getirilmiştir.

Ulusal Marker

Ulusal marker uygulaması ile ülkemizde dolaşımda olan ürünlerin piyasaya yasal yollardan girip girmediğinin tespitinin yapılması ve kaçak ve standartlara uygun olmayan akaryakıtın satışının engellenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, dağıtım şirketleri tüm ürün ikmal noktalarında özel araçlar ile marker teslimatı yapmakta ve ölçümler için bağımsız gözetim firmaları ile çalışılmaktadır.

Teminat Mektupları

Türkiye'de mevcut tüketimin yaklaşık %50'si ithal edilen ürünlerle karşılanmaktadır. 2014 yılında yapılan düzenleme ile tüm ithalat işlemlerinde ayrı ayrı toplamda %110'a varan teminat zorunluluğu getirilmiştir.

Depo Otomasyonu ve Sayaçlar

Daha önce alınan önlemlere ilave olarak 2017 yılından itibaren denizyolu ile gelen dökme akaryakıtın antrepo/depolara alınması sürecinde sayaç sisteminin kullanılması zorunlu kılınmıştır. Bunun dışında, bayi ağındaki ilave olarak tank/depolara da otomasyon sistemi zorunluluğu getirilerek stok seviyelerinin anlık izlenmesi amaçlanmıştır. Bu uygulama kapsamında, elde edilen günlük verilere EPDK dışında Maliye Bakanlığı ve Gelir İdaresi Başkanlığı'nın da erişimi sağlanacaktır.

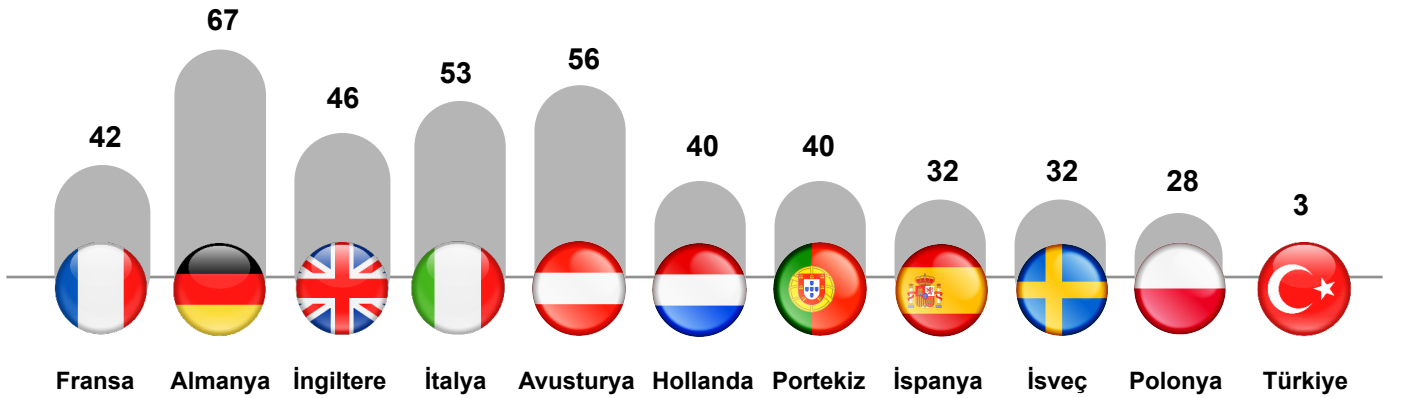
Dağıtıcı şirketlerin son 10 yılda yasal yükümlülükleri kapsamında yaptıkları yatırımlar ile akaryakıt sektöründe ürünler ikmalden nihai tüketiciye ulaşana kadar takip edilebilmektedir. Sonuç olarak, alınan önlemler ve sıkılaştırılan cezai işlemler ile birlikte yıllık ortalama 1-2 milyon ton kaçak akaryakıtın yasallaştırıldığı ve kayıt altına alındığı tahmin edilmektedir. Bunun sonucunda yaratılan kamu gelirinün güncel vergi miktarı ve fiyatlar göz önünde bulundurulduğunda yıllık **4.5 milyar TL** olduğu düşünülmektedir.

Katkılı / Özel Ürünlerle İlgili Genel Karşılaştırmalar

İstasyonlarda satılan standart ve katkılı motorin, 2011'de EPDK'nın yayınladığı teknik düzenlemelere göre standartlaştırılmış ve AB standartlarına uyumlu hale gelmiştir. Bu süreçte standart motorin her tür araç için uygun hale getirilmiştir. Ayrıca Avrupa'da ve gelişmiş diğer ülkelerde de olduğu gibi tüketicilerin çeşitli tercihlerine hitap edebilecek farklı motorin türleri de piyasaya sürülmüş, tüketiciler bu ürünleri tercih etmeye başlamıştır. Bunun yanında, referans alınan ülkelerde katkılı ürün fiyatlamasında serbestlik sağlanmış iken, Türkiye'de katkılı ürünlerin fiyatlaması da EPDK tarafından yakından takip edilmektedir.

Aşağıdaki şekilde katkılı motorin türleri ile standart motorinin pompa fiyatları arasındaki farklar Avrupa ülkeleri ve Türkiye için son 1 yıl için ortalama olarak gösterilmiştir. Standart ürünlerin fiyatlandırmasında, diğer Avrupa ülkeleri ve ülkemizdeki vergisiz katkılı ürün fiyatları kıyaslandığında, Türkiye'deki marjların çok düşük olduğu gözlemlenmektedir. Aradaki bu fark, dağıtıcı şirketlerin halihazırda standart ürüne göre daha maliyetli olan bazı katkılı ürünleri piyasaya sunmama kararı almasına sebep olmakta, bu da tüketicinin performans tercihi doğrultusunda talep edebileceği ürün yelpazesini daraltarak tüketici faydasını azaltmaktadır.

Standart ve Katkılı Ürünler Arası Fiyat Farkı (kuruş/LT)

Kaynak: Uluslararası Dağıtım Şirketleri, www.it.fuelo.net

2011 yılından itibaren yüksek kükürt içerikli (10 ppm+) ürünlerin satışının yasaklanması sonrasında pazarda mevcut standart ürünler haricinde katkılı ürünlerin de piyasaya sunulmasının nihai tüketicide yanlış bir algı oluşturduğu düşünülmektedir. Bu nedenle aşağıda önerilen konulardan özellikle eğitim ve bilgilendirme alanlarında dağıtıcı şirketler EPDK ile birlikte çalışarak katkılı ürünlerin serbest fiyatlaması için uygun zemin oluşturulabilir. Bu doğrultuda, Türkiye akaryakıt dağıtım sektörünün gelişmiş ülkelerdeki pazarlarla karşılaştırılabilir hale gelebileceği düşünülmektedir.

Önerilen Konular

1. Tüketiciyi bilinçlendirmek için hazırlanacak el ilanları, posterler, afişler, kamu spotları vb.
2. Farklılaşmış ürünlerin test edilmesi ile ilgili olarak otomotiv sektörü ile birlikte düzenlenebilecek çalışmalar, katkılı ürünlere ilişkin oluşturulacak şikayet hattı vb.
3. Katkılı ürün satışlarına ilişkin oluşturulabilecek standartlar (referans ülkelerdeki fiyat/hacim tespiti, fiyat esnekliğinin analizi, hizmetiçi eğitimler vb.)

PwC'de amacımız, toplumda güven oluşturmak ve önemli sorunlara çözüm üretmektir. Biz, denetim, danışmanlık ve vergi hizmetleri alanında kaliteli hizmet sunmaya odaklanmış, 158 ülkede 236.000'i aşkın çalışanın oluşturduğu bir topluluğuz.

1981'den bu yana Türkiye'de iş dünyasına hizmet sunan PwC olarak; İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir'deki 5 ofisimizdeki, yaklaşık 1.700 kişilik profesyonel kadromuz ile müşterilerimizin aradığı değeri yaratmak için çalışıyoruz.

PETDER
PETROL SANAYİ DERNEĞİ

PETDER (Petrol Sanayi Derneği) 23 Eylül 1996 tarihinde, petrol ürünlerinin üretimden tüketime kadar olan faaliyetler zinciri üzerinde çalışmalar yapmak amacı ile ülkenin önde gelen akaryakıt dağıtım şirketleri tarafından kurulmuştur.

Kuruluşundan itibaren güçlü, güvenilir ve objektif ilkelere dayalı profesyonel bir sivil toplum kuruluşu olmayı öncelikli hedef olarak koymuş ve hep bu yönde çalışmıştır.

Alpet, Aytemiz, Belgin, BP, Gulf, ExxonMobil, Opet, Petline, Petroyağ, OMV Petrol Ofisi, Shell, Shell & Turcas, Total ve Turkuaz PETDER üyesi kuruluşlardır.